

Kirjallisuus

- ALAPURO, RISTO. 2005. "Associations and Contention in France and Finland: Constructing the Society and Describing the Society", *Scandinavian Political Studies* 28:4, 377-399.
- ALAPURO, RISTO & HENRIK STENIUS. 1987. *Kansanliikkeet loivat kansakunnan. Teoksessa Kansa liikkeessä, toim. Risto Alapuro, Ilkka Liikanen, Kerstin Smeds & Henrik Stenius.* Helsinki: Kirjayhtymä, 20-39.
- ALAPURO, RISTO & HENRIK STENIUS. 2010. *Nordic Associations in a European Perspective: European Civil Society.* Baden-Baden: Nomos.
- BAIOCCHI, GIANPAOLO, ELIZABETH A. BENNETT, ALISSA CORDNER, PETER TAYLOR KLEIN & STEPHANIE SAVELL. 2014. *The Civic Imagination: Making a Difference in American Political Life.* New York: Routledge.
- BELLAH, ROBERT N., RICHARD MADSEN, WILLIAM M. SULLIVAN, ANN SWIDLER & STEVEN M. TIPTON. 1985. *Habits of the Heart: Individualism and Commitment in American Life.* Berkeley: University of California Press.
- ELIASOPH, NINA & PAUL LICHTERMAN. 2003. "Culture in Interaction", *American Journal of Sociology* 108:4, 735-794.
- LICHTERMAN, PAUL & NINA ELIASOPH. 2014 "Civic Action", *American Journal of Sociology* 120:3, 798-863.
- LUHTAKALLIO, EEVA, VEIKKO ERANTI, GEORG BOLDT, MAIJA JOKELA, LOTTA JUNNILAINEN, TAINA MERILUOTO & TUUKA YLÄ-ANTTILA. 2024. *Youth Participation and Democracy: Cultures of Doing Society.* Bristol: Bristol University Press, tulossa.
- MÄENPÄÄ, PASI & MAIJA FAEHNLE. 2021. Neljäs sektori: Kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa. Tampere: Vastapaino.
- PUTNAM, ROBERT. 2000. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community.* New York: Simon and Schuster.
- SWIDLER, ANN. 1986. "Culture in Action: Symbols and Strategies", *American Sociological Review* 51:2, 273-286.
- THÉVENOT, LAURENT. 2007. "The Plurality of Cognitive Formats and Engagements: Moving Between the Familiar and the Public", *European Journal of Social Theory* 10:3, 409-423.
- THÉVENOT, LAURENT. 2011. "Oikeutettavuuden rajat: Yhteiselämää koossapitävät sidokset ja niiden väärinkäyttö", Käännös: Veikko Eranti, *Sosiologia* 48:1, 7-21.
- THÉVENOT, LAURENT. 2014. "Voicing Concern and Difference: From Public Spaces to Common-Place", *European Journal of Cultural and Political Sociology* 1:1, 7-34.

Risto Alapuro ja Erik Allardt: vertailevaa ja poliittista sosiologiaa¹

Hannu Uusitalo & Matti Alestalo

Erik Allardt (1925-2020) oli toisen maailmansodan jälkeisen sosiologian uudistamisen keskeinen hahmo. Hän toi Suomeen modernin, teorialähtöisen ja nyky-yhteiskunnan ongelmiin tarttuvan sosiologisen tutkimuksen vaikuttaen vuosikymmeniä sosiologian opetukseen ja tutkimukseen. Risto Alapuro (1944-2022) oli Erik Allardtin oppilas, kollega ja työtoveri. Heitä yhdisti poliittinen sosiologia ja vertaileva tutkimusote. Allardtin sosiologia askarrutti Risto Alapuroa koko hänen tutkijanuransa ajan. Alapuroa inspiroi erityisesti Allardtin kyky ottaa huomioon hyvinkin vastakkaisia ajatuksia ja soveltaa kansainvälisen keskustelun teemoja suomalaisen yhteiskunnan ongelmien tutkimiseen (Alapuro 2006).

Tultuaan vuonna 1971 Suomen Akatemian tutkija-professoriksi Allardt perusti Helsingin yliopistoon Vertailevan sosiologian tutkimusryhmän ja otti väitöskirjaansa valmistelevan Alapuron ryhmän jäseneksi. Alapuro kuvaa tutkimusryhmän vaikutusta: "Kaikki kolme monografiaa, jotka olen onnistunut kirjoittamaan, kantavat jotenkin tutkimusryhmän leimaa ... Olin siellä ensin väitöskirjani valmistumiseen 1973 ja sitten uudestaan 70-luvun jälkipuolen. Monessa suhteessa aikuisen elämäni tärkein ryhmä." (Alapuro 1995, 143). Tälle arviolle antaa erityistä painoa se, että Alapuro ei suoranaisesti osallistunut

¹ Kirjoitus perustuu osin Helsingin yliopistossa järjestetyssä seminaarissa *From revolution to association. Seminar in the memory of Risto Alapuro* 5.12.2023 Hannu Uusitalon pitämään esitelmään. Kiitämme Jussi Simpuraa ja Aino Sinnemäkeä tarkkanäköisistä parannusehdotuksista.

Allardtin johtamiin hankkeisiin, vaan toimi ryhmässä omia tutkimuksiaan toteuttaen. Väitöskirjassaan Alapuro kiittää ensimmäisenä Allardtin tukea, keskusteluja ja huomautuksia työn eri vaiheissa.

Myöhemmin Allardt ja Alapuro tekivät yhdessä monia julkaisuja. Alapuro oli toimittamassa ja kirjoittamassa suomalaisen sosiologian historiaa koskevia teoksia (Alapuro ym. 1973; 1992), joiden kirjoittamisessa Allardt oli aktiivisesti mukana. Muistelmissaan Allardt toteaa, että erityisesti Risto Alapuron ja Matti Alestalon kirjoitukset konkreettisesta sosiaalitutkimuksesta tekivät häneen vaikutuksen: "Itse asiassa olin tutkimuksissani käyttänyt aika lailla historiallista materiaalia, ja nyt nuoremmat kollegani "opettivat" minua pitämään sitä luonnollisena" (Allardt 1995, 134). Alapuro oli myös yksi toimittajista ja kirjoittajista molemmissa Erik Allardtille omistetuissa juhla-kirjoissa (Alapuro ym. 1985; Alapuro ym. 1995). Tässä kirjoituksessa tarkastelemme, miten Risto Alapuro on Erik Allardtin sosiologiaa luonnehtinut, mitä hän on siitä omaksunut ja mitä jättänyt omaksumatta.

Yhtäläisyyksiä ja eroja

Erik Allardt oli luonut kansainvälisen maineensa politiikan ja yhteiskunnan rakenteen yhteyksien tutkijana, varsinkin kommunistien kannatusta koskevilla tutkimuksillaan. Hän oli 1950-luvulla perustamassa kansainvälistä Poliittisen sosiologian tutkimuskomiteaa (*Committee on Political Sociology*). Poliittisen sosiologian näkökulmat ovat läsnä huomattavassa osassa Allardtin tieteellistä tuotantoa. (Alestalo 2023.)

Myös Risto Alapuro oli poliittisen sosiologian tutkija. Hän tutki väitöskirjassaan 1930-luvulla merkittäväksi oikeistoradikaaliksi liikkeeksi noussutta Akateemista Karjala-Seuraa (Alapuro 1973). Alapuro liittyi Poliittisen sosiologian tutkimuskomitean jäseneksi. Tämä

tutkimuskomitea perustui sosiologien ja politiikan tutkijoiden yhteistyöhön. Se piirissä tutkittiin politiikan, yhteiskunnan rakenteen ja instituutioiden keskinäisiä riippuvuuksia yleensä makrososiologisella otteella. Alapuro osallistui yhdessä Allardtin kanssa komitean organisoimaan demokraattisten järjestelmien kriisejä ja romahduksia analysoivaan projektiin. Sen lopputuloksena syntyi Juan J. Linzin ja Alfred Stepanin toimittama teos *The Breakdown of Democratic Regimes*, johon Alapuro ja Allardt (1978) osallistuivat Lapuanliikettä koskevalla "pääasiallisesti Alapuron kirjoittamalla" artikkelilla (Allardt 2004, 34). Kenties merkittävimmissä teoksessaan *State and Revolution in Finland* Alapuro tutki 1900-luvun alun vasemmistoradikalismia ja vallankumousta Suomessa (Alapuro 1988; 2017). Tutkimus teki hänestä kansainvälisesti tunnetun historiallisen sosiologian edustajan. Tätä kuvaa täydentää hänen tutkimuksensa yhden paikkakunnan poliittisesta mobilisaatiosta ja itsenäisen Suomen synnystä (Alapuro 1994). Alapurolla on erityinen merkitys historian ja sosiologian lähentäjänä. Hänellä oli tunnustettu asema molempien tieteenalojen piirissä, mikä ilmenee muun muassa hänelle vuonna 2004 omistetussa juhla-kirjassa *Between Sociology and History: Essays on Microhistory, Collective Action, and Nation-Building* (Castrén ym. 2004).

Poliittisen sosiologian tutkijoina Allardtille ja Alapurolle oli yhteistä vertaileva ja makrososiologinen tutkimusote. He tutkivat yhteiskunnan muutosta tavalla, jossa rakenteelliset ja makrososiologiset seikat olivat vahvasti esillä. Yhteiskuntien välisten vertailujen avulla he pääsivät kiinni olennaisiin maiden välisiä eroja aiheuttaviin tekijöihin. Heidän lähestymistapansa oli kuitenkin erilainen. Allardtin päähuomio oli nyky-yhteiskunnan ongelmissa, joita hän tutki ja tulkitsi kehittämiensä teoreettisten viitekehysten valossa. Hän tavoitteli yhteiskuntien muutosten yleistä dynamiikkaa, ei tarkkaa analyysia jostakin tietystä yhteiskunnasta. Alapuron kiinnekohta oli tärkeissä historiallisissa murroksissa, jotka hän asetti vertailevaan kontekstiin.

Kumpikin tutki myös muita kuin poliittisen sosiologian ytimeen kuuluvia ilmiöitä. Allardtin huomattavimmat tutkimukset liittyivät poliittisen sosiologian lisäksi makrososiologiaan, hyvinvointitutkimukseen ja kielellisten vähemmistöjen tutkimukseen (Alapuro ym. 2023). Yksittäisistä teoksista merkittävimpänä voidaan pitää Allardtin vuonna 1964 julkaistua teosta *Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine*, joka vaikutti voimakkaasti sosiologiseen tutkimukseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun Suomessa. Allardtin yhdessä Yrjö Littusen kanssa kirjoittama useisiin painoksiin yltänyt *Sosiologia*-oppikirja johdatti monet sosiologipolvet tieteenalan kysymyksiin niin Suomessa kuin muissa Pohjoismaissa (Allardt & Littunen 1958; Allardt 1983). Allardtin oppikirjoille oli luonteenomaista ajankohtaisiin sosiologiisiin tutkimuksiin paneutuva tutkimuksellinen ote, ei niinkään sosiologian teorioiden ja yleisesti hyväksytyjen tutkimustulosten esittely.

Risto Alapuron muita tutkimuksellisen kiinnostuksen kohteita olivat yhteiskunnallisten järjestöjen, kansanliikkeiden ja sosiaalisten verkostojen tutkimus. Tässäkin voidaan nähdä yhtymäkohta Allardtiin, jonka poliittisessa sosiologiassa ja muussa tuotannossa, kuten hyvinvointitutkimuksessa ja kielellisiä vähemmistöjä koskevissa tutkimuksissa, nousee vahvasti esiin kansalaisyhteiskunnan merkitys (Alestalo 2023). Alapuro kuvaa suhdettaan Allardtin sosiologiaan seuraavasti:

"Luulen, että imin Erikiltä jonkinlaisen yleisen lähestymistavan, rakenne-kulttuuri -perspektiivin, kiinnostuksen ristiriitoihin, ehkä jonkinlaista "kansallista" herkkyyttä, ennemminkin kuin nelikentän tai joitakin muita tiukan tutkimuksellisia seikkoja." (Alapuro 1995, 144.)

Alapuro halusi kuitenkin "tehdä toisin". Allardtin sosiologiaa käsittelevään kirjaan (Alapuro ym. 2023) kirjoittamassaan artikkelissa "Sosiologia modernisaation kielenä – Erik Allardtin rooli

1960-luvun murroksessa" Alapuro luonnehtii Allardtin tutkijan ja intellektuellin laadun yhtä ominaispiirrettä, kiinnostusta vastakkaisiin elementteihin ja niiden väliseen jännitteeseen. Allardtia onkin osuvasti sanottu sekä-että-ihmiseksi, jossa erilaiset aatteet kohtasivat ja johtivat hänet tutkijana ja intellektuellina "hedelmällisiin ristiriitoihin" (Jansson 1995; Himmelstrand 1985). Siihen liittyi taipumus tai pyrkimys asettua erilaisten piirien väliin tai liittää yhteen vastakkaisia aineksia, ymmärtää vastakkaisia kantoja ja elää niiden kanssa niitä kuitenkin vesittämättä tai "ratkaisematta". Tässä Alapuron sosiologia on eri linjoilla opettajansa kanssa:

"Samalla halusin tehdä toisin, osoittaa, ettei se näin ole. Eniten jännite tai ambivalenssi koski väitöskirjaa Akateemisesta Karjala-Seurasta. Jännite on vieläkin jossain, ja useasti se on antanut subjektiivista henkeä ja hohtoa kirjoittamiselle." (Alapuro 1995, 144.)

Alapuron "toisin tekeminen", tapa tehdä sosiologista tutkimusta, poikkeaa Allardtin tutkimuksissa ilmenevästä "sekä-että-asenteesta". Allardt etsi usein vastakkaista kannoista ajatuksia, jotka hän saattoi esittää laajemman viitekehyksen avulla. Alapuro, tultuaan johonkin tulokseen tai tulkitaan, piti vahvasti sen puolta.

Kiinnostus Allardtin sosiologiaan

Alapuro tutki Allardtin sosiologiaa monissa eri artikkeleissa. Mielenkiintoinen on hänen analyysinsä Allardtin esittämästä suomalaisen sosiologian "suuresta linjasta". Risto Alapuron ja Matti Alestalon (1992) konkreettista sosiaalitutkimusta 1870-luvulta toiseen maailmansotaan saakka koskevan esityksen innoittamana Allardt oli nostanut esiin suomalaisen sosiologian "suuren linjan" kommentissaan erääseen *Sosiologia*-lehdessä julkaistuun artikkeliin. Hän väitti, että suomalaisessa sosiologiassa on yksi suuri valtavirta, jossa

huomio kiinnitetään sosiaaliseen rakenteeseen ja muutokseen. "Suuri linja" -ilmaus löysi tiensä myös sosiologian historiaan (Stolte-Heiskanen 1992). Alapuro osoittaa analyysissään paradoksaalisesti, että sodanjälkeisen sosiologian suuren hahmon, Erik Allardtin, oma sosiologia ei ollut osa tätä "suurta linjaa". Pikemminkin Allardt otti siihen etäisyyttä ja toi mukanaan sosiaaliset jännitteet ja ristiriidat, jotka olivat pitkälti puuttuneet aikaisemmasta sosiaalitutkimuksesta. (Alapuro 1997a.)

Alapuro (1997b) kirjoitti myös artikkelin Allardtista suomalaisen sosiologian vaikuttajana. Vuonna 2006 hän julkaisi artikkelin "Erik Allardt: Fruitful Contradictions", jossa hän tarkasteli Allardtin intellektuaalisia lähtökohtia poliittisen sosiologian tutkimuksissa, hänen tutkimustapaansa suomalaisen yhteiskunnan ongelmien kartoittamisessa, hyvinvointitutkimuksessa ja kielellisten vähemmistöjen tutkimuksessa. Myöhemmin Alapuro vertaili kahta suomalaisen yhteiskunnan sovinnontekijää, Väinö Linnaa ja Erik Allardtia (Alapuro 2020). Molemmat sovinnontekijät osallistuivat suomalaisen yhteiskunnan keskeisen jännitteen – kommunistien ja muiden välisen ristiriidan – purkamiseen lähes puoli vuosisataa kansalaissodan jälkeen. Alapuro tiivisti, kuinka Linna esitti uuden historiallisen näkökulman yhteiskunnan perusjännitteeseen ja palautti kunnian hävinneille, ja Allardt etäännytti perusjännitteen historiasta ja vaati heterogeenisyyden hyväksymistä.

Erityisen mielenkiintoista keskustelua Alapuro (1997a; 2014) kävi Allardtin modernisaatioteorian luonteesta. Hän puolusti Allardtin modernisaatioteoriaa muun muassa Klaus Mäkelän (1992) esittämää kritiikkiä vastaan. Mäkelä väitti, että sosiologia on tuottanut vain vähän aineksia nyky-Suomen historiallista kuvasta varten. Suomea koskeva empiirisen tarkastelun puute ilmeni Allardtin teoksessa *Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine* (1964). Alapuro tunnistaa kritiikin kärjen: Allardt ei tässä teoksessa tutkinut mitään nimenomaista

yhteiskuntaa. Hänen vasta-argumenttinsa on kuitenkin kiinnostava ja osuu maaliin:

"Voi väittää, että juuri tähän seikkaan liittyi sosiologian voima silloin, kun se löi itsensä läpi - ja ennen kaikkea Allardtin kautta. Sosiologia saattoi saada otteen Suomesta ja sen ongelmista juuri siksi, että se oli yleistä sosiologiaa. Ottamalla yleisillä käsitteillään etäisyyttä se saattoi ottaa käsiteltäväksi myös yhteiskunnan traumat, piiloon painetut kipeät kohdat, ts. sekä rakenteet että niihin liittyvän ideologisen tason. Se saattoi esiintyä viileän erittelijän roolissa ja – Allardtin tapauksessa – ikään kuin yhdistää rationaalisuuden ja irratioonalisuuden. Yleisiä käsitteitä käyttämällä voitiin 1950- ja 1960-luvun murroksessa irtautua entisestä kansallisesta yhtenäiskulttuurista ja totaalisesta isänmaa-käsityksestä ja eritellä rakenteita ja niihin liittyviä ristiriitoja. Ylihistoriallinen ajattelu sai vahvan historiallisen roolin. Sosiologia oli puhetta tietylle yhteiskunnalle, mutta se oli puettu yleiseen muotoon." (Alapuro 1997a, 115.)

Tämä on mielenkiintoista erityisesti siksi, että Alapuron puolustama Allardtin sosiologia on erilaista kuin Alapuron oma konkreettiseen historiallisiin ilmiöihin, rakenteisiin ja tapahtumiin pureutuva sosiologia. Alapuron tutkimuksellinen ote oli siis enemmänkin sen tapaista, mitä Mäkelä oli vaatinut Allardtilta. Historiallisesti orientoituneena sosiologina Alapuro kuitenkin oivalsi Allardtin sosiologian merkityksen erityisessä yhteiskunnallisen muutoksen vaiheessa ja sen tulkinnassa.

Modernisaatio ja rationaalisuus

Allardtin sosiologiaa käsittelevään kirjaan (Alapuro ym. 2023) kirjoittamassaan artikkelissa "Sosiologia modernisaation kielenä – Erik Allardtin rooli 1960-luvun murroksessa" Alapuro tuo yhteen aikaisempia kirjoituksiaan Allardtin modernisaatiota koskevista tutkimuksista. Hän kuvaa miten ja miksi Allardtista tuli keskeinen uudenaikaistumi-

sen tulkki muutoksessa, jossa kansalliskonservatiivinen ajattelutapa sai antaa tilaa kansainvälisesti orientoituneelle liberaalille tavalle tarkastella yhteiskuntaa. Allardtin vahva vaikutus tässä muutoksessa perustui hänen Émile Durkheimilta virikkeitä saaneeseen solidaarisusteoriaansa. Allardtin teoria kykeni selittämään niin modernisoitumisen onnistumiset kuin jännitteetkin samassa teoreettisessa viitekehysessä. Teorian vaikutus 1960-luvun sosiologiseen tutkimukseen oli ainutlaatuinen, ja se sai huomattavaa vastakaikua myös kulttuurisessa ja poliittisessa keskustelussa. Yhtenä huipentumana oli presidentti Kekkonen kuuluisa Ostrobotnian puhe vuonna 1967, jossa Kekkonen viittasi eritoten Allardtiin nostaessaan kommunistien täysimittaisen integroimisen suomalaiseen yhteiskuntaan keskeiseksi kansalliseksi kysymykseksi.

Samaan kirjaan kirjoittamassaan toisessa artikkelissa "Rationaalisuus ja irrationaalisuus Erik Allardtin sosiologian pohjavireenä" Alapuro (Alapuro 2023a) sukeltaa Allardtin sosiologian perustaviin lähtökohtiin. Artikkelin lähtökohtana on Allardtin intellektuaalisessa omakuvassaan tutkimustyönsä keskeiseksi ulottuvuudeksi asettama rationaalisuuden ja irrationaalisuuden välinen jännite. Alapuro kuvaa miten tämä pohjavire sai alkunsa Allardtin tutkijauran varhaisina vuosina psykologian ja filosofian, erityisesti Eino Kailan ajatteluun perustuvista, virikkeistä. Tämä jännite ilmenee Allardtin keskeisissä sosiologisissa töissä, hänen poliittisessa sosiologiassaan, hyvinvointitutkimuksessa ja kielellisten vähemmistöjen tutkimuksessa. Alapuro yhtyy Allardtin omaan arvioon tämän jännitteen erityisestä merkityksestä Allardtin sosiologiassa, mutta osoittaa sen ilmenevän eri muodoissa ja eri tavoin eri tutkimuksissa.

Allardtin vaikutus

Kaksi pintapuolista havaintoa Risto Alapuron suhteesta Erik Allardtiin ovat kuvaavia. Ei ole sattumaa, että Alapuro viittaa eniten Allardtiin suomalaista

älymyyttä tarkastelevassa artikkelikokoelmassaan (Alapuro 1997c). Se osoittaa Alapuron saaneen Allardtilta sosiologiaansa monenlaisia virikkeitä ja nähneen monia yhtymäkohtia heidän sosiologoidensa välillä. Enemmän sattumaa on siinä, että Alapuron ensimmäisessä ja kahdessa viimeisessä tieteellisessä kirjoituksessa Allardtin sosiologia oli keskeinen tutkimuskohde. Vuonna 1970 Risto Alapuro ja Hannu Uusitalo vertailivat Allardtin (1967) analyysia yhteiskunnallis-historiallisten murrosten syistä tuolloin suosittu Johan Galtungin ja Stanfordin sosiologien rankiteorian hypoteeseihin (Alapuro & Uusitalo 1970). Edellä tarkastellut Alapuron kaksi viimeiseksi jäänyttä artikkelia 53 vuotta myöhemmin (Alapuro 2023a; 2023b) saivat lähtökohtansa Allardtin sosiologiasta.

Erik Allardtin vaikutus valtaosaan 1960-luvulla sosiologiaa opiskelleeseen ikäpolveen oli merkittävä. Hän ohjasi ja tuki monin tavoin nuoria tutkijoita, myös Risto Alapuroa, tarjosi heille kansainvälisiä yhteyksiä, ja toi heitä esiin kirjoittaessaan suomalaisesta sosiologiasta. Risto Alapuroon Allardt vaikutti ennen kaikkea opettajana, tutkijana ja kollegana. Molemmat olivat makrososiologeja ja poliittisen sosiologian tutkijoita, mutta heidän tutkimustapansa oli erilainen. Erik Allardt oli oman aikansa yhteiskunnan tutkija, joka pyrki kehittämään ilmiöiden ymmärtämistä auttavia sosiologisia teorioita. Risto Alapuro asetti tutkimansa ilmiöt historiallis-sosiologiseen ja vertailevaan kontekstiin. Allardtin sosiologia ja sen menestyksen "arvoitus" oli Alapurolle myös innoittava tutkimuskohde, jota hän analysoi koko tutkijanuransa ajan.

Kirjallisuus

- ALAPURO, RISTO. 1973. *Akateeminen Karjala-Seura. Ylioppilasliike ja kansa 1920- ja 1930-luvulla*. Helsinki: WSOY.
- ALAPURO, RISTO. 1988. *State and Revolution in Finland*. Berkeley: California University Press.
- ALAPURO, RISTO. 1994. *Suomen synty paikallisena ilmiönä 1890–1933*. Helsinki: Hanki ja jää.

- ALAPURO, RISTO. 1995. "Encounters." Teoksessa *Kohtaamisia Erik Allardtin kanssa, Möten med Erik Allardt, Encounters with Erik Allardt*, toim. Risto Alapuro, Matti Alestalo, Elina Haavio-Mannila & J.P. Roos. Helsinki: Yliopistopaino, 142-144.
- ALAPURO, RISTO. 1997a. "Erik Allardt ja suuri linja." Teoksessa *Suomen älymystö Venäjän varjossa*, toim. Risto Alapuro. Helsinki: Tammi, 101-116.
- ALAPURO, RISTO. 1997b. "Erik Allardt sosiologian vaikuttaja." Teoksessa *Suuret suomalaiset*, toim. Kansallisgalleria. Helsinki: Weilin & Göös, 124-129.
- ALAPURO, RISTO. 1997c. *Suomen älymystö Venäjän varjossa*. Helsinki: Tammi.
- ALAPURO, RISTO. 2006. "Erik Allardt: Fruitful Contradictions." *Acta Sociologica* 49:2, 139-147.
- ALAPURO, RISTO. 2014. "Klaus ja Erik Allardt." Teoksessa *Klaus Mäkelän tekstit, teot ja elämä*, Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia 65, toim. Auli Hakulinen & Risto Jaakkola. Helsinki: Sosiaalipoliittinen yhdistys, 95-103.
- ALAPURO, RISTO. 2017. *Valtio ja vallankumous Suomessa*. Tampere: Vastapaino.
- ALAPURO, RISTO. 2020. "Kaksi sovinnontekoa: Väinö Linna ja Erik Allardt." Teoksessa *Väinö Linna, tunnettu ja tuntematon*, toim. Jyrki Nummi, Maria Laakso, Toni Lahtinen & Pertti Haapala. Helsinki: WSOY, 287-300.
- ALAPURO, RISTO. 2023a. "Rationaalisuus ja irrationaalisuus Erik Allardtin sosiologian pohjavireenä." Teoksessa *Erik Allardt - Modernin Suomen sosiologi*, toim. Risto Alapuro, Matti Alestalo, Jussi Simpura, Jan Sundberg, Aino Sinnemäki & Hannu Uusitalo. Tampere: Vastapaino, 263-282.
- ALAPURO, RISTO. 2023b. "Sosiologia modernisaation kielenä - Erik Allardtin rooli 1960-luvun murroksessa." Teoksessa *Erik Allardt - Modernin Suomen sosiologi*, toim. Risto Alapuro, Matti Alestalo, Jussi Simpura, Jan Sundberg, Aino Sinnemäki & Hannu Uusitalo. Tampere: Vastapaino, 87-118.
- ALAPURO, RISTO & HANNU UUSITALO. 1970. "Historialliset läpimurrot ja rankiteoria." *Sosiologia* 7:2, 81-87.
- ALAPURO, RISTO, MATTI ALESTALO & ELINA HAAVIO-MANNILA. 1973. *Suomalaisen sosiologian juuret*. Porvoo: WSOY.
- ALAPURO, RISTO & ERIK ALLARDT. 1978. "The Lapua Movement: The Threat of Rightist Takeover in Finland 1930-32." Teoksessa *The Breakdown of Democratic Regimes 2*, toim. Juan J. Linz & Alfred Stepan. Baltimore & Lontoo: The John Hopkins University Press, 122-141.
- ALAPURO, RISTO, MATTI ALESTALO, ELINA HAAVIO-MANNILA & RAIMO VÄYRYNEN. 1985. *Small States in Comparative Perspective. Essays for Erik Allardt*. Oslo: Norwegian University Press.
- ALAPURO, RISTO & MATTI ALESTALO. 1992. "Konkreettinen sosiaalitutkimus". Teoksessa *Suomalaisen sosiologian historia*, toim. Risto Alapuro, Matti Alestalo & Elina Haavio-Mannila. Helsinki: WSOY, 77-148.
- ALAPURO, RISTO, MATTI ALESTALO & ELINA HAAVIO-MANNILA. 1992. *Suomalaisen sosiologian historia*. Helsinki: WSOY.
- ALAPURO, RISTO, MATTI ALESTALO, ELINA HAAVIO-MANNILA & J.P. ROOS. 1995. *Kohtaamisia Erik Allardtin kanssa, Möten med Erik Allardt, Encounters with Erik Allardt*. Helsinki: Yliopistopaino.
- ALAPURO, RISTO, MATTI ALESTALO, JUSSI SIMPURA, JAN SUNDBERG, AINO SINNEMÄKI & HANNU UUSITALO. 2023. *Erik Allardt - Modernin Suomen sosiologi*. Tampere: Vastapaino.
- ALESTALO, MATTI. 2023. "Sosiologinen politiikan tutkimus." Teoksessa *Erik Allardt - Modernin Suomen sosiologi*, toim. Risto Alapuro, Matti Alestalo, Jussi Simpura, Jan Sundberg, Aino Sinnemäki & Hannu Uusitalo. Tampere: Vastapaino, 119-172.
- ALLARDT, ERIK. 1964. *Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine*. Helsinki: WSOY.
- ALLARDT, ERIK. 1967. "Historialliset murrokset ja läpimurrot politiikan sosiologiassa." Teoksessa *Oman ajan historia ja politiikan tutkimus*, toim. Lauri Hyvämäki. Helsinki: Otava, 77-92.
- ALLARDT, ERIK. 1983. *Sosiologia I*. Helsinki: WSOY.
- ALLARDT, ERIK. 1995. *Suunnistuksia ja kulttuurisokkeja*. Helsinki: Otava.
- ALLARDT, ERIK. 2004. "Vertailevan sosiologian tutkimusryhmä." Teoksessa *Vertailevan sosiologian ulottuvuuksia*, toim. Risto Alapuro & Ilkka Arminen. Helsinki: WSOY, 25-40.
- ALLARDT, ERIK & YRJÖ LITTUNEN. 1958. *Sosiologia*. Helsinki: WSOY.
- CASTRÉN, ANNA-MAIJA, MARKKU LONKILA & MATTI PELTONEN. 2004. *Between Sociology and History: Essays on Microhistory, Collective Action, and Nation-Building*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- HIMMELSTRAND, ULF. 1985. "Erik Allardt: Substance and Contradiction." Teoksessa *Small States in Comparative Perspective. Essays for Erik Allardt*, toim. Risto Alapuro, Matti Alestalo, Elina Haavio-Mannila & Raimo Väyrynen. Oslo: Norwegian University Press, 11-19.
- JANSSON, JAN-MAGNUS. 1995. "Både och." Teoksessa *Kohtaamisia Erik Allardtin kanssa, Möten med Erik Allardt, Encounters with Erik Allardt*, toim. Risto Alapuro, Matti Alestalo, Elina Haavio-Mannila & J.P. Roos. Helsinki: Yliopistopaino, 116-219.
- MÄKELÄ, KLAUS. 1992. "Suomalaisen sosiologian vuosikymmenet: 1960-luku: Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine." *Sosiologia* 29:3, 187-190.
- STOLTE-HEISKANEN, VERONICA. 1992. "Sosiologia vakiintuneena tieteenä." Teoksessa *Suomalaisen sosiologian historia*, toim. Risto Alapuro, Matti Alestalo & Elina Haavio-Mannila. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY, 287-289.